

ปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุชายชาวญี่ปุ่น ตัดสินใจแต่งงานข้ามวัฒนธรรม กับผู้หญิงไทย : กรณีศึกษาในจังหวัดเชียงราย

Factors in decision-making among Japanese elder men in cross-cultural
marriage with Thai women : A case study in Chiang Rai province

ชิดชนก เทพบัณฑิต

นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาญี่ปุ่นศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Chidchanok Thepbundit

Graduate student at Japanese Studies Centre, Faculty of Humanities, Chiang Mai University
sweety-micky@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้านี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุชายชาวญี่ปุ่น ตัดสินใจแต่งงานข้ามวัฒนธรรมกับผู้หญิงไทยจากทั้งสองฝ่าย และเพื่อเข้าใจกระบวนการ สร้างภาพแทนที่ตายตัว (Stereotype) ที่มีต่อผู้หญิงไทยของผู้สูงอายุชายชาวญี่ปุ่นที่ กลายเป็นปัจจัยสำคัญต่อการตัดสินใจแต่งงาน โดยการศึกษานี้เป็นกรณี ด้วยวิธีการ สัมภาษณ์ผู้สมรสข้ามวัฒนธรรม จำนวน 15 คู่ ในจังหวัดเชียงราย

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุชายชาวญี่ปุ่นตัดสินใจแต่งงานข้าม วัฒนธรรม สามารถแบ่งออกเป็น 2 มิติ มิติด้านแรกคือปัจจัยในด้านผู้ชายญี่ปุ่น การตัดสินใจ แต่งงานกับผู้หญิงไทยของผู้ชายญี่ปุ่นนั้น ประกอบด้วยปัจจัยทางสังคมเศรษฐกิจและ ครอบครัวทั้งหมด 5 ด้าน มิติอีกด้านหนึ่ง คือการพิจารณาปัจจัยจากด้านผู้หญิงไทย ซึ่งเป็นส่วนประกอบให้ผู้ชายญี่ปุ่นตัดสินใจได้ง่ายมากขึ้นเนื่องจากผู้หญิงไทยเองยอมรับใน การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมนี้ซึ่งสาเหตุนี้เกิดขึ้นจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจและครอบครัวไทย ทั้งหมด 4 ด้าน ด้วยพลวัตของทั้งสองมิตินี้เองจึงทำให้เกิดการสร้างภาพแทนที่ตายตัว (stereotype) ซึ่งภาพที่อยู่ในอุดมคติของผู้ชายญี่ปุ่น คือผู้หญิงไทยความคล้ายคลึงกับ ผู้หญิงญี่ปุ่นที่มีความเป็น "แม่และเมีย" ที่คอยเอาใจใส่ทุกอย่าง ซึ่งกลายเป็นปัจจัยที่ ปรับรวมเข้าหากันจากทั้งสองฝ่าย ที่กลายเป็นปัจจัยสำคัญของการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

คำสำคัญ : ผู้สูงอายุชายชาวญี่ปุ่น การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ผู้หญิงไทย
ภาพแทนที่ตายตัว ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ

Abstract

The purposes of this study were: 1) to investigate factors in decision-making among Japanese elder men in cross-cultural marriage with Thai women; and 2) to understand how Japanese elder men develop stereotypes about Thai women which become a main factor in decision-making in marriage. This case study was carried out with the sampling of 15 cross-cultural marriage couples in Chiang Rai Province.

The factors affecting decision-making among the Japanese elder men in cross-cultural marriage with Thai women were seen from both sides. First, on the side of Japanese elder men, this study found five main factors of social, economic and family structure; and secondly, on the Thai women's side, four factors of economic and Thai family structure supported Japanese elder men's decision in marriage. Consequently, this study finds that all these factors affected to create the stereotype of "Thai Women", which constructs an ideal Thai women as "Good Wife, Good Mother" for the Japanese elder men. All these factors detected in both sides were significant in realizing cross-cultural marriage.

Keywords : Japanese Elder Men, Cross-Cultural Marriage, Thai women, Stereotype, Factors in decision-making

บทนำ

การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมในประเทศญี่ปุ่นแล้วไม่ใช่ปรากฏการณ์ที่เพิ่งเกิดขึ้น แท้จริงแล้วแล้วเริ่มปรากฏตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง โดยในช่วงดังกล่าวเป็นการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมระหว่างผู้หญิงญี่ปุ่นกับผู้ชายชาวต่างชาติ แต่ต่อมาในปี ค.ศ. 1990 การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมแบบผู้ชายญี่ปุ่นและผู้หญิงต่างชาติมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

และกลายเป็นลักษณะพิเศษของการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมภายในประเทศญี่ปุ่น หากแต่ปรากฏการณ์การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมในปัจจุบันไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในประเทศญี่ปุ่นเท่านั้น ในประเทศไทยเองก็ยังสามารถพบเห็นได้ด้วยเช่นกัน ดังผลการศึกษาของศรีสุตา โสภา (2556) ที่ระบุว่า ชาวญี่ปุ่นที่เข้ามาพำนักระยะยาว (long stay) หมายถึง นักท่องเที่ยว ชาวญี่ปุ่นที่เดินมาท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาว หรือ (longu sutei) ในภาษาญี่ปุ่น ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ร้อยละ 11 มีคู่สมรสเป็นชาวไทย

สำหรับแนวคิดการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม (cross-cultural marriage) นี้มีความแตกต่างกับแนวคิดการแต่งงานข้ามประเทศ (intermarriage) ที่มักจะมุ่งเน้นการศึกษาเกี่ยวกับความแตกต่างด้านเชื้อชาติ โดย Breger Rosmery and Hill Rosmery และ Yoshida Masanori ได้กล่าวว่าแท้จริงแล้วการแต่งงานในลักษณะดังกล่าวนี้ ไม่ใช่แตกต่างกันเพียงเชื้อชาติเท่านั้น ยังมีความแตกต่าง ทั้งทางด้านภาษา ศาสนา ชนชั้น รวมไปถึงเรื่องในชีวิตประจำวัน ดังเช่น อาหารการกิน ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวระหว่างพ่อแม่ และญาติพี่น้อง เป็นต้น จึงได้นิยามการแต่งงานลักษณะนี้ว่า "การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม" (Breger Rosmery and Hill Rosmery. 2005; Yoshida Masanori. 2010 : 3)

จากแนวคิดดังกล่าวผู้ศึกษาเห็นพ้องเช่นเดียวกับ Breger Rosmery and Hill Rosmery และ Yoshida Masanori และเล็งเห็นว่า การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมเช่นนี้ ต้องเผชิญกับอุปสรรคมากมายในการใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน แต่จากการศึกษาของ ศรีสุตา โสภา (2556) ที่ระบุว่าชาวญี่ปุ่นจำนวนหนึ่งเดินทางเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทยมีคู่สมรสเป็นชาวไทย ทำให้เกิดคำถามว่า เพราะเหตุใดผู้ชายชาวญี่ปุ่น โดยเฉพาะผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่น ที่มาพำนักระยะยาวในประเทศไทยจำนวนหนึ่งจึงเลือกที่จะแต่งงานข้ามวัฒนธรรม และปัจจัยใดที่สนับสนุนให้บุคคลเหล่านั้นตัดสินใจแต่งงานกับผู้หญิงไทย

ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องไม่พบการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจแต่งงานของผู้ชายญี่ปุ่นกับผู้หญิงไทยโดยตรง มีเพียงงานศึกษาของ สุริยา สมุทคุปต์ และพัฒนา กิตติอาษา (2014) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจแต่งงานของผู้ชายต่างชาติดังกับผู้หญิงไทย โดยระบุถึงปัจจัยหลักที่มีผลต่อการแต่งงานของผู้ชายชาวต่างชาติในการแต่งงานกับผู้หญิงไทยไว้ว่า 1. ผู้หญิงไทยมีเสน่ห์ในความงามและอบอุ่น 2. การคบหาได้ง่าย กล่าวคือมีผู้หญิงไทยจำนวนหนึ่งที่เชื่อว่าหากมีสามีฝรั่งจะช่วยยกระดับฐานะชีวิตให้ได้ดี ความเชื่อดังกล่าวเป็นความคิดสนับสนุนให้ผู้ชายฝรั่งเดินทางเข้ามาแสวงหาผู้หญิงตามสถานบันเทิงในเมืองใหญ่ของประเทศไทย 3. การเป็นภรรยา

ที่ปรนนิบัติสามี กล่าวคือมีความคาดหวังที่จะใช้ชีวิตเรียบง่ายสะดวกสบายและต้องการคนดูแลชีวิตความเป็นอยู่อย่างใกล้ชิดในทุกๆ เรื่องภายหลังเกษียณอายุ 4. การยอมรับสามีที่อายุมากกว่าตนเองหลายปีได้ 5. การสามารถจ่ายเงินเพื่อแลกเปลี่ยนกับความรัก 6. อัตราแลกเปลี่ยนที่แตกต่างกันสามารถทำให้ตนเองมีฐานะที่มั่งคั่งในประเทศไทย ประกอบกับค่าครองชีพในประเทศไทยที่ไม่สูงมากนักทำให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างไม่ลำบาก

แต่เมื่อพิจารณาข้อมูลจากงานศึกษาของ ศิริรัตน์ แอดสกุล (2549) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมของผู้หญิงไทยกับผู้ชายต่างชาติ กล่าวไว้ว่า กลุ่มของผู้ชายชาวต่างชาติที่แต่งงานกับผู้หญิงไทยส่วนใหญ่ผ่านการแต่งงานกับภรรยาชาติเดียวกันแต่ภรรยาเสียชีวิตหรือหย่าร้างกัน

จากข้อมูลข้างต้นเล็งเห็นได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้ชายชาวต่างชาติตัดสินใจแต่งงานกับผู้หญิงไทยมีปัจจัยหลักอยู่ 3 ด้านคือ 1. ภาพแทนที่ตายตัวที่มีต่อผู้หญิงไทยว่าผู้หญิงไทยมีเสน่ห์ อีกทั้งยังมีค่านิยมต้องการแต่งงานกับผู้ชายต่างชาติ ทำให้สามารถคบหาได้ง่าย 2. ด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือจากอัตราแลกเปลี่ยนที่แตกต่างกันทำให้ผู้ชายต่างชาติจำนวนหนึ่งสามารถเข้ามาใช้ชีวิตอย่างมั่งคั่งได้ภายในประเทศไทย 3. ด้านครอบครัว ความล้มเหลวในชีวิตครอบครัวการหย่าร้างกับภรรยาชาติเดียวกันหรือการเสียชีวิตของภรรยา จึงเป็นที่น่าสนใจว่าปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้ชายชาวญี่ปุ่นตัดสินใจแต่งงานข้ามวัฒนธรรมกับผู้หญิงไทยนั้นเป็นปัจจัยเดียวกันกับปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้ชายต่างชาติ (ผู้ชายชาวตะวันตก) ตัดสินใจแต่งงานข้ามวัฒนธรรมกับผู้หญิงไทยหรือไม่

นอกจากนี้ ดังผลการศึกษาของ Miwa Shibuya (2012) ที่กล่าวว่าชาวญี่ปุ่นที่เข้ามาพำนักระยะยาว (long stay) ในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่มีคู่สมรสเป็นชาวญี่ปุ่น รองลงมาคือมีคู่สมรสชาวไทย หย่าร้าง และโสดตามลำดับ อีกทั้งเมื่อพิจารณาจากงานของ Fumie Kumagai (2015) ที่อธิบายอัตราการหย่าร้างในประเทศญี่ปุ่นว่าเพิ่มขึ้นมากตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980 และภายหลังปี ค.ศ. 1990 การหย่าร้างในผู้สูงอายุหรือกลุ่มคู่สมรสที่อยู่ร่วมกันมานานกว่า 20 ปี เพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จึงอาจกล่าวได้ว่านอกจากปัจจัยทางเศรษฐกิจแล้ว ปัจจัยทางครอบครัวก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่นำไปสู่การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมของผู้ชายญี่ปุ่น

ซึ่ง Murase Yukihiro (2013) ได้อธิบายว่าการขาดคู่ครองไปในช่วงเกษียณ โดยเฉพาะในฝ่ายชายก่อให้เกิดความกังวล เนื่องจากหากเป็นฝ่ายหญิงที่ต้องสูญเสียสามีไปในด้านการเงินเศรษฐกิจนั้นได้รับการดูแลจากประกันชีวิต หรือเงินบำนาญที่เข้ามาทดแทน

ในส่วนของสามี แต่ในกรณีของฝ่ายชายที่ต้องสูญเสียภรรยาไปนั้น คือการสูญเสียการดูแลสนับสนุนในการดำเนินชีวิต รวมไปถึงอารมณ์ความรู้สึก ส่งผลให้การดำเนินชีวิตยากลำบากมากยิ่งขึ้น จึงอาจเป็นไปได้ว่าการหย่าร้างเช่นนี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมภายในประเทศไทย

ดังนั้นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการแต่งงานกับผู้หญิงไทยของผู้ชายญี่ปุ่นอาจมีความคล้ายคลึงกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจแต่งงานของผู้ชายต่างชาติกับผู้หญิงไทย ซึ่งอาจสรุปได้เป็น 3 ด้าน ดังนี้ คือ 1. ภาพแทนที่ตายตัว ที่มีต่อผู้หญิงไทยว่าเป็นผู้หญิงที่มีเสน่ห์ เปิดโอกาสให้คบหาได้ง่ายและสามารถดูแลปรนนิบัติสามีได้เป็นอย่างดี 2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ กล่าวคือประเทศไทยมีค่าครองชีพต่ำทำให้สามารถมีฐานะร่ำรวยและใช้ชีวิตได้อย่างไม่ลำบาก 3. ปัจจัยทางครอบครัว การหย่าร้างกับภรรยาชาติเดียวกันหรือภรรยาเสียชีวิต และอาจกล่าวได้อีกว่ากลุ่มของผู้ชายชาวญี่ปุ่นที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรมกับผู้หญิงไทยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุหรือเกษียณอายุ

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตพื้นที่การศึกษาเฉพาะพื้นที่จังหวัดเชียงรายเท่านั้น เนื่องจากจังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดที่มีจำนวนชาวญี่ปุ่นอาศัยอยู่มากจังหวัดหนึ่งในเขตภาคเหนือรองจากจังหวัดเชียงใหม่ อีกทั้งการศึกษาเกี่ยวกับผู้พำนักระยะยาวชาวญี่ปุ่นในจังหวัดเชียงรายนั้นยังไม่มีการศึกษามากเท่าที่ควร นอกจากนี้การที่ผู้ศึกษามีถิ่นกำเนิดและพักอาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงราย ทำให้สังเกตเห็นถึงการเกิดขึ้นของปรากฏการณ์แต่งงานข้ามวัฒนธรรมของผู้ชายญี่ปุ่นกับผู้หญิงไทยจากบุคคลใกล้ชิดด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงคิดว่าพื้นที่จังหวัดดังกล่าวมีความพร้อมด้านการศึกษาที่สามารถเก็บข้อมูลภาคสนามได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุชายชาวญี่ปุ่นตัดสินใจแต่งงานข้ามวัฒนธรรมกับผู้หญิงไทยจากทั้งสองฝ่าย
2. เพื่อเข้าใจกระบวนการสร้างภาพแทนที่ตายตัวที่มีต่อผู้หญิงไทยของผู้สูงอายุชายชาวญี่ปุ่นที่กลายเป็นปัจจัยสำคัญต่อการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาเลือกใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้มีจำนวนทั้งหมด 30 คน หรือคู่สามีภรรยาข้ามวัฒนธรรม

จำนวน 15 คู่ โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือ ผู้สูงอายุชายชาวญี่ปุ่นต้องมีอายุมากกว่า 50 ปี ณ ขณะสัมภาษณ์และแต่งงานหรืออยู่กินฉันสามีภรรยากับผู้หญิงไทยในจังหวัดเชียงราย โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. การเก็บข้อมูลคั่นคว้าแบบหัตถ์นิยม ได้แก่ การรวบรวมเอกสารงานวิจัย หนังสือรายงานวิชาการหรือเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง (documents) ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาญี่ปุ่น
2. การเก็บข้อมูลแบบปฐมภูมิ ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติชีวิตส่วนบุคคล เพื่อนำมาวิเคราะห์ (life history analysis) อาทิ ระดับการศึกษา ประวัติการทำงาน ประวัติชีวิตครอบครัว ของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ได้รับจากการสัมภาษณ์และยังใช้คำถามแบบปลายเปิดในการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview)
3. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) ผู้ศึกษามีการสังเกตถึงสภาพแวดล้อมรอบข้างของผู้ให้สัมภาษณ์ และคอยเก็บข้อมูลว่ามีความสอดคล้องกับการพูดคุยกันหรือไม่ กล่าวคือการเฝ้าสังเกตเพื่อวิเคราะห์หาความเกี่ยวข้องความสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น

สรุปผลการวิจัย

จากการรวบรวมเอกสารข้อมูลและพูดคุยสัมภาษณ์เก็บข้อมูลประวัติชีวิตบุคคลของผู้สูงอายุชายชาวญี่ปุ่นและภรรยาชาวไทยจำนวน คน ผู้ศึกษาสามารถสรุปผลการศึกษาในหัวข้อปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุชายชาวญี่ปุ่น ตัดสินใจแต่งงานข้ามวัฒนธรรมกับผู้หญิงไทย: กรณีศึกษาในจังหวัดเชียงราย โดยแยกออกได้ดังนี้

1. มิติความเปลี่ยนแปลงภายในประเทศญี่ปุ่นซึ่งกลายเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ จากเหตุการณ์วิกฤตน้ำมันที่เกิดขึ้นถึงสองครั้งทำให้เกิดผลกระทบในเรื่องค่าเงินเยนที่แข็งค่าขึ้น การที่ค่าเงินเยนแข็งค่าขึ้นเช่นนี้กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการย้ายฐานการผลิตอุตสาหกรรมของประเทศญี่ปุ่นออกสู่ประเทศเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งการย้ายฐานการผลิตเช่นนี้ไม่ได้เคลื่อนย้ายเพียงบริษัทเท่านั้นแต่ยังรวมถึงการเคลื่อนย้ายของบุคคลากรภายในด้วยเช่นกัน ซึ่งจากการศึกษาพบว่ากรณีของผู้ที่สูงส่งมาทำงานในประเทศไทยและนำไปสู่การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมกับผู้หญิงไทยแล้ว จากการพูดคุยและเก็บข้อมูลมีจำนวน 2 กรณี จากทั้งหมด 15 กรณี

นอกจากปัญหาค่าเงินเยนที่ส่งผลให้เกิดการย้ายฐานการผลิตของประเทศญี่ปุ่นเข้ามาสู่ประเทศไทยแล้ว ปัญหาด้านเศรษฐกิจอีกด้านหนึ่งคือภายหลังทศวรรษที่ 1990 ประเทศญี่ปุ่นที่เข้าสู่ภาวะชะลอตัวทางเศรษฐกิจได้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำที่แสดงออกมาในลักษณะการจ้างงานที่หลากหลาย กล่าวคือจำนวนของพนักงานประจำลดน้อยลง ในขณะที่พนักงานไม่ประจำ หรือพนักงานประเภทอะเคน (haken หมายถึง พนักงานชั่วคราวหรือพนักงานสัญญาจ้าง) เพิ่มมากขึ้น ความไม่มีเสถียรภาพเช่นนี้ทำให้ชีวิตภายหลังเกษียณของชาวญี่ปุ่นจำนวนหนึ่งต้องเผชิญกับความยากลำบาก โดยผู้ศึกษาพบว่า มีจำนวน 4 กรณีที่เดินทางเข้ามาภายในประเทศไทยด้วยเหตุผลที่ว่า ต้องการเข้ามาหาแหล่งงานลงทุนทำธุรกิจภายในประเทศไทย และการที่ไม่ได้อยู่ในระบบการจ่ายเบี้ยบำนาญทำให้เกิดความต้องการในการย้ายถิ่นเข้ามายังประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

อีกทั้งปัญหาเศรษฐกิจที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ปัญหาเรื่องค่าครองชีพภายในประเทศญี่ปุ่น โดยจากการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพำนักระยะยาวของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นแล้วปัจจัยเรื่องค่าครองชีพเองก็เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญ โดยเฉพาะกลุ่มของผู้สูงอายุที่หากในช่วงหนุ่มสาวไม่ได้เข้าร่วมระบบเงินบำนาญหรือเป็นพนักงานประจำแล้ว ชีวิตภายหลังเกษียณอายุก็ค่อนข้างลำบาก และในการศึกษาคั้งนี้ผู้ศึกษาก็พบว่า ผู้สูงอายุชายชาวญี่ปุ่นระบุว่าตนเองต้องการเดินทางมาพำนักระยะยาวในประเทศไทยหรือมีความตั้งใจที่จะมาอาศัยอยู่ในประเทศไทยแล้วจึงแต่งงานข้ามวัฒนธรรม มีจำนวน 9 กรณีจาก 15 กรณี

ปัจจัยด้านครอบครัว ครอบครัวญี่ปุ่นมีการเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายในช่วงก่อนสงครามและภายหลังสงครามครอบครัวเดี่ยวก็มีจำนวนมากขึ้น ต่อมาครอบครัวเดี่ยวที่เคยเป็นบรรทัดฐานของครอบครัวญี่ปุ่นครั้งในสมัยเศรษฐกิจเติบโต ได้เสื่อมถอยและกำลังจะล่มสลายไป ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจและสำนึกของผู้คนที่เปลี่ยนแปลงไป โดยการแสดงออกถึงสัญญาณความอันตรายของครอบครัวที่มีความหลากหลายมากขึ้น เริ่มปรากฏมาตั้งแต่สมัย ค.ศ. 1980 เป็นต้นมา โดยเฉพาะปัญหาการหย่าร้าง ซึ่งเราจะพบว่า การหย่าร้างของคู่สามีภรรยาที่ใช้ชีวิตร่วมกันมากกว่า 20 ปี มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และจำนวนที่เพิ่มขึ้นนี้เองเป็นการแสดงออกอย่างมีนัยยะสำคัญของการล่มสลายของครอบครัวในอุดมคติ ที่ผู้คนเหล่านี้เคยยึดถือปฏิบัติตาม

โดยปรากฏออกมาตามข้อมูลที่ได้รับคือผู้สูงอายุชายชาวญี่ปุ่นจำนวนกว่า 11 คน ระบุว่าตนเองเคยผ่านการหย่าร้างกับภรรยาชาติเดียวกันมาแล้ว และภายหลังการหย่าร้างเกิด

ก็เริ่มรู้สึกว่าเป็นช่วงบั้นปลายของชีวิต ต้องการที่จะมีคนคอยดูแลอย่างใกล้ชิด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเคยชินของผู้นำครอบครัวอุดมคติในอดีต

อีกทั้งการล่มสลายของครอบครัวในอุดมคติเช่นนี้ไม่ได้สะท้อนให้เห็นเพียงความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเท่านั้น ปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ "ผู้หญิงญี่ปุ่น" กล่าวคือการหย่าร้างของกลุ่มผู้สูงอายุที่มีมากขึ้นอาจมีเหตุมาจากการที่ผู้หญิงญี่ปุ่นจำนวนหนึ่งเริ่มละทิ้งความเป็น "แม่และเมีย" ที่ต้องมีความอดทนดังที่สังคมเคยคาดหวัง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลก็ระบุว่าเหตุผลที่ไม่แต่งงานใหม่อีกครั้งกับผู้ชายชาวญี่ปุ่นชาติเดียวกัน ก็เพราะผู้หญิงญี่ปุ่นสมัยนี้เอนเอียงสูงมาก

นอกจากความอดทนของแม่และเมียและเปลี่ยนแปลงไปของผู้หญิงญี่ปุ่น ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจก่อให้เกิดความสำนึกในผู้คนที่ว่าลูกไม่จำเป็นต้องเลี้ยงดูพ่อแม่ก็ย่อมได้ ซึ่งด้วยสำนึกเช่นนี้ทำให้มีผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งต้องออกมาใช้ชีวิตเพียงลำพังทั้งในประเทศญี่ปุ่นและต่างประเทศ

ปัจจัยด้านความสำนึกเชิงปัจเจก ความสำนึกเชิงปัจเจกนี้กำลังเป็นที่จับตามองของนักสังคมวิทยาหลายคนภายในประเทศญี่ปุ่น โดยสำหรับ Beck & Beck-Gernsheim 2001 ระบุว่าความเป็นปัจเจกมีอยู่สองลักษณะคือรูปแบบแรกคือการอยู่ภายใต้ลัทธิเสรีนิยมคือ "การขยายตัวเลือก" "การเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง" ในการตัดสินใจกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สิ่งการขยายตัวเลือกและการเอาตนเองเป็นศูนย์กลางนี้สะท้อนออกมาในจำนวนของการหย่าร้างที่เพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ และการตัดสินใจออกมาใช้ชีวิตภายหลังเกษียณอายุในต่างประเทศโดยลำพัง โดยอาจจะแสดงออกมาในรูปแบบของ *rougo no tanoshimi* หรือ ความเพลิดเพลินภายหลังวัยเกษียณอายุ อีกทั้งจากกลุ่มตัวอย่างยังพบว่าผู้สูงอายุญี่ปุ่นบางคนแม้ว่าจะมีครอบครัวหรือญาติพี่น้องหรือบุตรภรรยาเดิมอยู่ที่ประเทศญี่ปุ่น แต่ในช่วงบั้นปลายของชีวิตก็อยากจะใช้ชีวิตที่ประเทศไทย และยังมีบางคนที่ระบุว่าไม่ได้ติดต่อกับญาติพี่น้องของตนเองที่ประเทศญี่ปุ่นอีกเลยภายหลังเข้ามาใช้พำนักระยะยาวภายในประเทศไทย โดยพบว่าผู้สูงอายุชายชาวญี่ปุ่นจำนวนกว่า 8 กรณีศึกษาไม่มีการติดต่อกับครอบครัวในประเทศญี่ปุ่นภายหลังเดินทางเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทย

และในรูปแบบที่สองคือความเป็นปัจเจกในทวิบุโรว่ามีความแตกต่างจากการเป็นปัจเจกในลัทธิเสรีนิยม ซึ่งความเป็นปัจเจกแบบนี้ไม่ใช่การเลือกที่เป็นอิสระ แต่เป็นการรู้สึกถึงความไม่สมบูรณ์ในตนเอง ด้วยเหตุนี้ทำให้การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นกลายเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้

ซึ่งปัจเจกลักษณะนี้จะปรากฏออกมาในกลุ่มของผู้คนที่ออกมาทำประโยชน์เพื่อสังคมหรือการออกมาเป็นอาสาสมัครให้กับองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรต่างๆ โดยผู้ศึกษาพบว่ามีผู้สูงอายุชายชาวญี่ปุ่นที่เข้ามาเป็นอาสาสมัครในการช่วยเหลือสังคมในการสอนภาษาญี่ปุ่นหรือให้ความรู้เฉพาะทางกับคนในพื้นที่จังหวัดเชียงรายเป็นจำนวน 3 กรณี ซึ่งการเป็นปัจเจกรูปแบบนี้เปรียบคล้าย ikigai ที่หมายถึง สิ่งที่ทำให้ชีวิตของตนเองมีค่ามากยิ่งขึ้น (Shibuya Miwa. 2012)

ปัจจัยด้านวัฒนธรรม จากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุชายชาวญี่ปุ่นกว่า 9 กรณีที่ระบุว่าตนเองนั้นมีความต้องการเดินทางมาพำนักระยะยาวในประเทศไทยหรือมีความตั้งใจที่จะมาอาศัยอยู่ในประเทศไทยแล้วจึงแต่งงานข้ามวัฒนธรรม หรือแม้แต่ในกลุ่มของผู้ที่เข้ามาทำงานภายในประเทศไทยเป็นระยะเวลาสั้น บุคคลเหล่านั้นนอกจากจะอธิบายถึงเหตุผลทางเศรษฐกิจในการย้ายถิ่นและกลายเป็นปัจจัยหนึ่งนำไปสู่การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมแล้วยังให้เหตุผลอีกว่า ตนเองรู้สึกเบื่อหน่ายกับการคบหา หรือวัฒนธรรมต่างๆ ภายในประเทศญี่ปุ่น โดยระบุว่าวัฒนธรรมเหล่านั้นค่อนข้างเข้มงวด อาทิ วัฒนธรรมการส่งการ์ดให้กันวันปีใหม่ หรือจำนวนเงินในการใส่ซองในพิธีแต่งงาน ที่ให้ความเห็นว่ามีความค่าใช้จ่ายสูง และเมื่อเดินทางเข้ามาพำนักภายในประเทศไทยแล้ว ผู้สูงอายุชายชาวญี่ปุ่นเหล่านี้กล่าวว่า พวกเขาารู้สึกสบายใจที่ประเทศไทย สามารถทำในสิ่งที่ประเทศญี่ปุ่นไม่สามารถกระทำได้ ซึ่งเปรียบเสมือนการปลดตัวเองออกจากวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่เคยผูกมัดแน่นหนา

ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม จากงานศึกษาหลายชิ้นในเรื่องการย้ายถิ่นเพื่อเข้ามาพำนักระยะยาวภายในประเทศไทยเหตุผลหนึ่งในการตัดสินใจคือด้านภูมิอากาศที่อบอุ่น ซึ่งปัจจัยหนึ่งที่ถูกศึกษาได้สังเกตภายหลังพูดคุยกับกลุ่มตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์ และการพูดคุยอย่างลึกซึ้งกับผู้สูงอายุหลายกรณีมักจะพูดว่าเหตุผลที่เลือกมาอยู่ในจังหวัดเชียงราย "เป็นเพราะเหมือนบ้านเกิด เหมือนบ้านที่ตนเองเคยอยู่ในอดีต" (shusshinchi) หรือ (kokyou) ซึ่งการแสดงออกถึงความรู้สึกโหยหาอดีต (nostalgia) เช่นนี้ แม้อาจจะไม่ใช่ปัจจัยโดยตรงในการตัดสินใจแต่งงานข้ามวัฒนธรรมแต่ก็เป็นปัจจัยย่อยปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ตัดสินใจใช้ชีวิตในบั้นปลายในจังหวัดเชียงราย

2. มิติความเปลี่ยนแปลงของผู้หญิงไทยซึ่งกลายเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานข้ามวัฒนธรรม

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่สำคัญด้านผู้หญิงไทย คือ การเคลื่อนย้ายแรงงานในภาคเกษตรกรรมเข้าสู่แรงงานภาคบริการในเมืองใหญ่

โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานสตรีในภาคเหนือที่มีสัดส่วนมากกว่าภาคอื่นๆ การก้าวเข้าสู่อาชีพบริการเช่นนี้ทำให้ผู้หญิงในภาคบริการเหล่านี้ต้องอยู่ในบทบาทผู้อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้รับบริการหรือลูกค้า ทั้งในด้านรอยยิ้ม ความอ่อนโยนและความช่างเอาอกเอาใจ ซึ่งกลายเป็นเสน่ห์ของผู้หญิงไทยโดยปริยาย และกลายเป็นภาพจินตนาการของผู้ชายชาวต่างชาติรวมถึงผู้ชายชาวญี่ปุ่น ที่บอกเล่ากันปากต่อปาก โดยจากการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ ผู้ศึกษาพบว่าผู้หญิงไทยจำนวน 3 กรณี ที่ประกอบอาชีพบริการในร้านอาหารภายในประเทศไทยและพัฒนาไปสู่การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

นอกจากการเคลื่อนย้ายภายในประเทศแล้วยังมีการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศอีกด้วย โดยพบว่าแรงงานไทยระยะหลังมักจะเดินทางไปขายแรงงานในประเทศแถบเอเชีย เช่น ญี่ปุ่น ไต้หวัน เกาหลี สิงคโปร์ เป็นต้น โดยเราจะพบว่าแรงงานเหล่านี้ โดยเฉพาะแรงงานหญิงในท้ายที่สุดมักจะลงเอยด้วยการแต่งงานกับผู้ชายชาวต่างประเทศ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้หญิงไทยจำนวน 3 กรณี ที่เดินทางไปประกอบอาชีพภาคบริการร้านอาหารในประเทศญี่ปุ่น และ 1 กรณีที่เดินทางไปทำงานโรงงานทอผ้าภายในประเทศญี่ปุ่น และในท้ายที่สุดพัฒนาไปสู่การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมกับผู้สูงอายุชายชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย

ปัจจัยด้านครอบครัว ครอบครัวไทยในอดีตมีลักษณะเป็นครอบครัวขยายเช่นเดียวกับครอบครัวประเทศญี่ปุ่น แต่ด้วยสภาพการณ์ต่างๆ ทำให้ปัจจุบันครอบครัวขยายในประเทศไทยมีจำนวนลดลง ในทางกลับกันครอบครัวเดี่ยวก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น แต่ครอบครัวเดี่ยวของประเทศไทยมีลักษณะคือเป็นครอบครัวเดี่ยวไม่แท้ กล่าวคือ แม้ว่าจะรูปแบบจะเป็นครอบครัวเดี่ยวด้วยจำนวนสมาชิกในครอบครัว แต่ในการตัดสินใจหรือการปรึกษาหารือยังคงมีความเกี่ยวข้องกับญาติผู้ใหญ่ หรือบุคคลรอบข้าง ที่ยังคงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทำอะไรต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวในชนบทหรือครอบครัวเกษตรกรรม ซึ่งไม่ใช่เพียงแต่ครอบครัวเท่านั้นที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ สังคมหมู่บ้านที่อยู่รายล้อมกับครอบครัวเดี่ยวเหล่านี้ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ยังคงสัมพันธ์อยู่กับการควบคุมกำกับการตัดสินใจทำสิ่งต่างๆ ของคนในชุมชน

โดยกรณีตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นอิทธิพลของการตัดสินใจที่ยังสัมพันธ์กับครอบครัวและชุมชน คือกรณีของผู้หญิงไทย 1 คนที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีและเดิมทำงานเป็นพนักงานบริษัท ที่มีอายุห่างกับสามีกว่า 35 ปี ว่าภายหลังตนเองเลิกกับสามีชาวไทย อาจารย์ชาวญี่ปุ่นที่ตนเองรู้จักติดต่อผ่านมารดาว่ามีเพื่อนอยากแต่งงานกับผู้หญิงไทย

โดยเธอระบุว่าเธอไม่ได้เป็นผู้อยากแต่งงานครั้งนี้แต่เป็นแม่ของเธอที่อยากให้แต่งงานกับผู้สูงอายุชายชาวญี่ปุ่น

ปัจจัยด้านความสำนึกเชิงปัจเจก ในสังคมไทยโมทัศน์ของ "ผิวเดียวเมียวเดียว" กลายเป็นเรื่องมีอสำคัญที่ใช้ในการควบคุมผู้หญิงให้อยู่ในกรอบสังคมในเรื่องเพศ โดยการแบ่งผู้หญิงออกเป็น 2 ประเภทคือ "ผู้หญิงดี" และ "ผู้หญิงเลว" โดยจะตัดสินใจจากพฤติกรรมทางเพศของผู้หญิง หากใครมีใจฝักใฝ่หรือประสบการณ์ทางเพศมาก จะถูกมองว่าเป็นผู้หญิงเลว ส่งผลให้สูญเสียการยอมรับและเคารพจากบุคคลอื่น นอกจากนี้ยังถูกประณามและลงโทษจากสังคม (ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์. 2551) โดยผู้หญิงโดยเฉพาะในชนชั้นกลาง มักจะบังคับตนเองให้อยู่ในกรอบที่สังคมวางไว้เพื่อให้ตนเองอยู่ในชนชั้นกลางต่อไปด้วยเช่นกัน (กนกวรรณ ธรารวรรณ. 2555)

การใช้กรอบทางเพศเช่นนี้มาเป็นการแบ่งแยกระหว่าง "ผู้หญิงดี" กับ "ผู้หญิงเลว" ทำให้มีผู้หญิงจำนวนหนึ่งต้องอดทนในการดำรงครอบครัวของตนเองไว้ให้ได้นานที่สุด แต่เมื่อกระแสวัฒนธรรมต่างประเทศเริ่มเผยแพร่เข้ามา ผู้หญิงไทยส่วนหนึ่งเริ่มมีการศึกษามากขึ้น แนวความคิดของผู้หญิงเริ่มเปลี่ยนแปลงไปโดยจากการศึกษาครั้งนี้ผู้หญิงไทยจำนวน 8 กรณีศึกษาเคยผ่านการแต่งงานกับผู้ชายชาวไทยก่อนจะหย่าร้างและแต่งงานใหม่กับผู้สูงอายุชายชาวญี่ปุ่น

แม้ว่าการหย่าร้างจะเปรียบเสมือนการละทิ้งกรอบเรื่องเพศของสังคม แต่มันกลับแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระดับปัจเจกกับสังคมในหมู่บ้าน กล่าวคือความหมายของการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป แม้ว่าการหย่าร้างจะผิดแปลกไปจากบรรทัดฐานเดิม แต่ผู้หญิงเหล่านั้นกลับเลือกตัดสินใจที่จะหย่าร้างถึงแม้ว่าไม่สามารถหลีกเลี่ยงจากคำติฉินนินทาได้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการที่ผู้หญิงไทยจำนวนหนึ่งเลือกกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเอาตนเองเป็นที่ตั้ง

ปัจจัยด้านค่านิยม ปัจจัยย่อยอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่างๆ ในข้างต้น โดยจากการพูดคุยกับกลุ่มตัวอย่างผู้หญิงไทยที่แต่งงานกับผู้สูงอายุชายชาวญี่ปุ่น ผู้ศึกษาพบว่า การแต่งงานกับชายชาวต่างชาติของผู้หญิงไทยมีความหมายที่เปลี่ยนแปลงไป โดยในอดีตเราจะพบว่าภาพเหมารวมของผู้หญิงไทยที่แต่งงานกับผู้ชายชาวต่างชาติในสมัยอยุธยาที่จะกลายเป็น "คนแพศยา" "ทำลายชาติ" จนถึงช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเอง ผู้หญิงที่แต่งงานกับผู้ชายชาวต่างชาติก็ยังคงถูกมองว่า "ทำลายชาติ" "ภรรยาลับ" ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความหมายของการแต่งงานที่เป็นลบ

หากแต่ในระยะหลังมานี้มุมมองที่มีต่อผู้หญิงไทยที่แต่งงานกับผู้ชายชาวต่างชาติ ได้เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือจากโสเภณีเปลี่ยนไปสู่การยกระดับว่าเป็นบทบาทที่ผู้หญิงทุกคนใฝ่ฝัน เพราะปัจจุบันการแต่งงานกับชาวต่างชาติถูกมองว่าสามารถยกระดับฐานะทางสังคมได้ ซึ่งค่านิยมเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับบริบทของครอบครัวและชุมชนเกษตรกรรมที่ได้อธิบายไว้ในข้างต้นว่ายังคงควบคุมพฤติกรรมต่างๆ

กล่าวคือแม้ว่าการเป็นปัจเจกในการตัดสินใจหย่าร้างโดยเลือกที่จะเมินเฉยต่อคำนิทาของคนในชุมชน ต่อมาภายหลังได้ก้าวเข้าสู่การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมกับชาวต่างชาติแสดงให้เห็นว่าภาพของหญิงม่ายที่หย่าร้างเมื่อแต่งงานข้ามวัฒนธรรมอีกครั้งด้วยความหมายการแต่งงานที่เปลี่ยนแปลงไปนี้เอง ทำให้เกิดการยอมรับภายในสังคมและกลายเป็นค่านิยมเลียนแบบ โดยเราพบว่าในการศึกษาครั้งนี้ผู้หญิงไทยจำนวน 6 คน จาก 15 คน ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าตนเองคาดหวังว่าสามีจะสามารถดูแลตนเองและครอบครัวได้ จึงตกลงใจแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ซึ่งความค่านิยมเช่นนี้ส่งผลให้ผู้ชายญี่ปุ่นจำนวนหนึ่งรับรู้ที่ผู้หญิงไทยยอมรับในเงื่อนไขของตนเองได้ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ

ปัจจัยด้านภาพแทนที่ตายตัวต่อผู้หญิงไทย ด้วยพลวัตที่มีความเปลี่ยนแปลงของทั้งสองมิตินี้เองจึงทำให้เกิดการสร้างภาพแทนที่ตายตัว (stereotype) ซึ่งกลายเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งให้เกิดการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมระหว่างผู้สูงอายุชายญี่ปุ่นกับผู้หญิงไทยในประเทศไทย

โดยพบว่าผู้สูงอายุชายชาวญี่ปุ่นทั้ง 15 กรณี อธิบายภาพแทนที่ตายตัวต่อผู้หญิงไทยในทิศทางเดียวกันดังนี้คือ 1. เอาใจใส่ปรนนิบัติสามีอย่างดี เหมือนผู้หญิงญี่ปุ่นในสมัยก่อน 2. ใจดีคอยดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน 3. มีอัธยาศัยดี พุดจาไพเราะ 4. คาดหวังในเรื่องการสนับสนุนทางเศรษฐกิจ 5. ยอมรับในช่วงอายุที่แตกต่าง ตามลำดับ โดยการบอกเล่าเกี่ยวกับการดูแลปรนนิบัติสามีดีเหมือนผู้หญิงสมัยก่อน สะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยทางด้านครอบครัวและสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้เราจะพบว่ากลุ่มของผู้สูงอายุชายชาวญี่ปุ่นกลุ่มนี้คือกลุ่มของ baby boomer หรือ (dankaisedai) ซึ่งเป็นผู้สร้างค่านิยมใหม่ต่างๆ ในประเทศญี่ปุ่น รวมถึงค่านิยมครอบครัวในอุดมคติ ด้วยเหตุนี้การภาพแทนที่ตายตัวที่ผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีต่อผู้หญิงไทย หากพิจารณาโดยละเอียดแล้วจะพบว่า ในข้อที่ 1-3 ล้วนเป็นคุณลักษณะของผู้หญิงญี่ปุ่นในอดีต ซึ่งผู้ศึกษามีความคิดเห็นว่ากระบวนการสร้างภาพแทนที่ตายตัวนี้เป็นเพราะความรู้สึกไทยหาต่อครอบครัวในอุดมคติของกลุ่มผู้สูงอายุรุ่น baby boomer

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาสามารถอภิปรายผลการศึกษิตตามสมมุติฐานการวิจัยได้ดังนี้ 1. ปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุชายชาวญี่ปุ่นตัดสินใจแต่งงานข้ามวัฒนธรรมกับผู้หญิงไทย พบว่าปัจจัยที่สนับสนุนการตัดสินใจดังกล่าวสามารถแบ่งออกเป็น 2 มิติ คือปัจจัยในมิติด้านผู้ชายญี่ปุ่น คือ 1. ปัจจัยด้านสังคมเศรษฐกิจ การย้ายฐานการผลิตออกสู่ประเทศในเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และความไม่มีเสถียรภาพในอาชีพ 2. ปัจจัยด้านครอบครัว การล่มสลายของครอบครัวในอดีต 3. ปัจจัยด้านความสำนึกเชิงปัจเจก 4. ปัจจัยด้านความต้องการหลีกเลี่ยงจากวัฒนธรรม 5. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม และอีกด้านหนึ่งคือปัจจัยในมิติของผู้หญิง คือ 1. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจการสร้างตัวตนใหม่ของผู้หญิงไทยในการเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว 2. ปัจจัยด้านครอบครัวเดี่ยวไม่แท้ในสังคมไทย 3. ปัจจัยด้านความสำนึกเชิงปัจเจกในการเลือกคู่ 4. ปัจจัยด้านค่านิยมเกี่ยวกับการแต่งงานกับชาวต่างชาติภายในท้องถิ่น จากการเปลี่ยนแปลงในปัจจัยต่างๆ ส่งผลให้เกิดกระบวนการสร้างภาพแทนที่ตายตัว (stereotype) ต่อผู้หญิงไทยที่มีความเป็นผู้หญิงที่ช่างปรนนิบัติพุดจาที่อ่อนหวาน โดยลักษณะดังกล่าวเป็นผลมาจากการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคบริการทำให้ผู้หญิงไทยช่างเอาอกเอาใจ ซึ่งคล้ายกับผู้หญิงญี่ปุ่นในอดีตที่มีความเป็น "แม่และเมียที่ดี" การสร้างภาพแทนที่ตายตัวเหล่านี้ก็กลายเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการตัดสินใจแต่งงานข้ามวัฒนธรรมระหว่างผู้สูงอายุชายชาวญี่ปุ่นกับผู้หญิงไทย: กรณีศึกษาในจังหวัดเชียงราย

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาเรื่องการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมเป็นการศึกษาที่มีความอ่อนไหวในบางคำถามเพื่อใช้ในการวิจัยดังนั้นในงานวิจัยครั้งต่อไปควรมีการสร้างความคุ้นเคยกับผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นและบุคคลในชุมชนเป็นระยะหนึ่งเพื่อให้เกิดความไว้วางใจและได้รับคำตอบที่แม่นยำและชัดเจนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ภายในการศึกษาพบว่าปัจจัยสนับสนุนด้านผู้หญิงไทยในการศึกษาคั้งนี้มีความคล้ายคลึงกับผลการศึกษาเกี่ยวกับการแต่งงานข้ามประเทศของผู้หญิงไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประเทศไทย แต่อย่างไรก็ตามไม่สามารถอนุมานได้ว่าปัจจัยดังกล่าวคือปัจจัยสนับสนุนด้านผู้หญิงไทยอย่างแท้จริง กล่าวคือปัจจัยสนับสนุนในการแต่งงานย่อมแตกต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่ที่กรณีศึกษาดังนั้น ผู้ที่มีความสนใจในเรื่องการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมควรมีการศึกษาในแง่มุมอื่น เพื่อให้ได้รับความรู้ใหม่ สืบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ ธรารวรรณ. (2555). **รัฐไทยกับชีวิตคู่แบบเทศนอกชนบ: ประชากรชายขอบและความเป็นธรรมในสังคมไทย**. มหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์. (17 มีนาคม พ.ศ. 2551). **เพศที่ขอบธรรม : ความรัก การแต่งงาน ผัวเดียวเมียเดียว**. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริรัตน์ แอดสกุล. (2549). **การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมของผู้หญิงชนบทในเขตจังหวัดอุดรธานี**. คณะสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศรีสุดา โสภา. (2556). **ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของชาวญี่ปุ่นที่มาพำนักระยะยาว (long stay) ในจังหวัดเชียงใหม่**. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Kumagai Fumie. (2015). **Late-Life Divorce in Japan Revisited: Effects of the Old-age Pension Division Scheme**. Tokyo: Kyorin University.
- Shibuya Miwa. (2012). **Living in Two Countries: Migration Life for Japanese Retirees**. Regional Center for Social Science and Sustainable Development: Chiang Mai University.
- Suriya Smutkupt & Pattana Kitiarsa. (2014). **Cross-Border Hypergamy and Gendered Agency: Farang Husbands and Isan Wives on the Global Cultural Stage**. Ethnicity, Borders, and the Grassroots Interface with the State: Studies on Mainland Southeast Asia in Honor of Charles F. Keyes: 215 - 243.
- Breger, Rosemary & Hill, Rosanna. (2005). 『異文化結婚——境界を越える試み』. 東京：新泉社.
- Murase Yukihiko. (2013). 『高齢者のセクシュアリティと結婚、離婚、再婚』 『現代の結婚・離婚』. 東京：金子書房.
- Yoshida Masanori. (2010). 『異文化結婚を生きる—日本とインドネシア／文化の接触・変容・再創造』. 東京：新泉社.